

Проблеми лобіювання в Україні

Держава, що здійснює величезний вплив на життя суспільства та окремих його громадян, не є ізольованою від об'єктів управління. В свою чергу, суспільство в особі окремих громадян та їх об'єднань намагається впливати на процес прийняття та здійснення державою рішень. Це явище, що складає невід'ємний політико-правовий інститут демократичної системи, називається лобізмом.

Лобіювання конкуруючими "групами впливу" своїх інтересів в органах державної влади може мати місце як при розробці, обговоренні та прийнятті законів (законодавче лобіювання), так і при здійсненні прийнятих рішень та прийнятті підзаконних актів (виконавче лобіювання), і навіть у ході реалізації правосуддя (судове лобіювання). Об'єктами лобізму стають: парламент, уряд, структури президента, центральні органи виконавчої влади, органи державної влади на місцях, органи місцевого самоврядування, суд, правоохоронні органи. Методи здійснення такого впливу різні, від цілком законних – підготовка альтернативних проектів нормативно-правових актів, надання інформації по обговорюваному питанню, ініціювання суспільного обговорення через ЗМІ, до відвертого підкупу, шантажу, погроз.

Крім зовнішнього лобіювання, тобто такого, коли "групи впливу" не мають своїх представників в органах влади, що лобіюються, має місце так зване внутрішнє лобіювання, коли питанням прийняття необхідних для „груп впливу” рішень займаються державні чиновники, депутати різних рівнів.

Зазначене явище має як позитивні, так і негативні риси. До позитивних рис лобізму слід віднести: 1) підсилення легітимності парламенту, становлення його як відкритого, представницького органу; 2) створення додаткового інструменту самоорганізації та впливу громадянського суспільства; 3) виконання лобіюванням своєї ролі посередника між державою та громадянами; 4) те, що лобізм є одним з механізмів артикуляції прав меншин, доповнює конституційну систему демократичного представництва; 5) те, що лобізм виступає як один з засобів досягнення компромісу.

Проте є і певні негативні риси лобіювання: 1) лобізм може виступати засобом неправового впливу на органи державної влади; 2) він може бути чинником розвитку і захисту інтересів окремих груп на шкоду суспільним інтересам та стати виявом соціальної несправедливості; 3) він може призвести до дисбалансу інтересів; 4) він здатний блокувати дійсно необхідні управлінські рішення; 4) він іноді підмінює інститут народовладдя механізмом впливу окремих владних груп, тощо.

У країнах розвинутої демократії парламентське лобі набуло контурів повноцінних лобістських інституцій, які здійснюють «просування» законопроектів через органи влади. Усі процеси впливу на прийняття державних рішень прозорі легалізовані, а повноваження лобістських груп чітко регламентовані законодавством. Звичайно, і у «них» є проблеми, але головне у тому, що від конкуренції лобістських груп за певними правилами виграє суспільство в цілому. Постає логічне питання — а як же оформлені лобістські структури в Україні? Як конкретні інтереси грають у трикутнику влада – бізнес – суспільство?

Процес законодавчого закріплення механізмів лобіювання розпочався в Україні в 1992 році, коли стали розроблятися законопроекти, які мали на меті врегулювати це надзвичайно динамічне явище. Однак вони надійшли на розгляд Верховної Ради України лише в 1999 році. Два альтернативних законопроекти були подані народними депутатами І. Шаровим "Про лобіювання в Україні" та Ю. Сахном "Про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України". Але ці законопроекти було відхилено та відправлено на доопрацювання. З огляду на них ми робимо висновок, що:

- об'єкти лобіювання в Україні – Президент України, Верховна рада України та її органи, народні депутати України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади;
- суб'єкти лобіювання – професійні лобісти, громадські організації, лобістські об'єднання, іноземні лобісти тощо;
- категорії замовників – громадяни, об'єднання громадян, вітчизняні й іноземні суб'єкти;
- предмети лобіювання – прийняття нормативно-правових актів.

У вітчизняному політикумі існують інституції задля «тиску» на владу, однак наразі вони знаходяться в «тіні». Крім того, лобізм в українському парламенті здійснюється стихійно, поза правовим полем, в результаті чого рішення приймаються на користь вузькокорпоративних інтересів, що ніяк не сприяє захисту дійсних інтересів громадян. Найприйнятнішими формами лобіювання в Україні є фракції, створені за регіональним принципом, та парламентські комітети, що виконують функцію штабів зацікавлених груп. Тобто лобізм в Україні має «комітетсько-фракційне» обличчя.

Аспект інтересу залишається елітарним, закритим, непроникним. Проглядається тенденція, що захист інтересу – або функція, до якої просто необхідний доступ, або ж щось із розряду ексклюзиву, привілей, що ніяк не сприяє громадському єднанню та розбудові громадянського суспільства.